

AZ INTÉZET ÉLETÉBŐL

Brisits Frigyes

(1890—1969)

Neve a Babitséra rímel. Egy vidékről származtak el — és mintha a „feketekötényes, fehér ruhás papok” legszebb irodalmi hőse, Timár Virgil alakja is Őt őrizné, megkettőzve képét, mely tudós műveiből is kedvesen villan elénk, felvillanyozott, az élménytől meleg és nyugtalan mondatokból. Ismerősei gyakran barokkosnak is mondták. Mélyről jött azonban nyugtalansága, mint a barokk drámája is: mert együtt élt benne Timár Virgil az ellentétével, Vitányi Vilmoossal, s a hívő szerzetes és a szkeptikus világi író benne lezajlott küzdelme mindvégig igen fogékonyra tette a világot, a társadalom, a művészet kérdései iránt.

Mázán, 1890. március 4-én született. Pécsért tanult, 1913-ban szentelték ciszterci rendű áldozópappá. 1914-től tanára, 1936-tól 1948-ig igazgatója volt a budapesti Szent Imre gimnáziumnak. Magán-, majd rendkívüli tanár volt az egyetemen, 1934-től az MTA levelező tagja, 1957-től az irodalomtudományok doktora. Az 1910-es évek közepétől kezdve publikált, sokféle, sokfélé, az Élet-től a szaklapokig, Assisi Szent Ferentől Karinthyig, szerkesztette közben magas színvonalra emelve a *Magyar Középköznevelés* c. lapot (1919-től 1926-ig). Első mestereinek, Taine-nek és Riedl-nek nevével itt is találkozunk. Elmondta egyszer, mily mély hatással volt rá Renan és Anatole France. Amikor — mint állami gimnáziumok mellett a cisztercita iskolába is beosztott tanár — megismerkedtem vele, már Vörösmarty-tanulmányainak köszönhető tudományos hírért és még inkább *A magyar irodalom története a XIX. század első felében* című, 1939-ben megjelent terjedelmes szintézisének.

Ez a könyve ma is él. Stílusa hallatlan érzékenységről és feszültségekről árulkodik. Szövege némelykor robbanékony erejű, gyorsan és plasztikusan veti a felszínre az írók élet- és ihlet-problémáit. Az 1770-es és 80-as évek rajzával, vagy Kölcsey, Vörösmarty képével a mai magyar irodalomtudomány tisztább látására készítette elő a terepet, különbül Horváth Jánosnál. A csak az egyéni akarat és mű sikerültén lement távlatok tervrajzában, a zsúfolt miniatűrök-ből nyugtalan, manierista festményeké kinövő, fojtott indulatú s emiatt annál izgékonyabb jellemképeknek okait szívesen firtattam volna, de Ő akkor már csak Vörösmarty-monográfiájával törődött, élete végéig dédelgetett nagy tervével. Legszemélyesebb gondja ez volt, s életének rejtett drámáját ez tetőzte be. A monográfia töredék maradt. Néhány kiváló fejezetét annak idején megismerhettem — a legszebb magyar Vörösmarty-könyv lehetett volna belőle. De túl közelről látta hőjét, szűkebb hazája Vörösmartyját, s az egykori Timár Virgil helyett most már azoknak a nagytudású, felvilágosult, önmagukkal is küszködő papoknak kései rokonát vehettem észre benne, akik — Klivényi, Teslér — ott álltak Vörösmarty mellett és túl közel hozzá, hogy a felnagyuló részletek el ne takarták volna szemük elől az egészet.

Vörösmarty Összes Műveinek kritikai kiadásába azonban rengeteg tudásának jó részét átmentette. Aki látta Őt, amint az Akadémiai Könyvtár kéziratárában fáradhatatlanul görnyedt a kéziratok fölött, csodálhatta a már megtört, elfáradt emberben a kitaratást, hogy reménytelenül szétzilált, de Vörösmarty megértése szempontjából nélkülözhetetlen tudásanyagát célszerűen egyesítse és a nagyszabású kollektív vállalkozásnak adja át.

1969. december 7-én halt meg Vácott. A legnemesebb emberek és tudósok egyike volt, aki sok nehézség, krízis, baj után mégiscsak elérte tudós élete legfőbb célját: neve elválaszthatatlanul összefonódott a Vörösmartyéval.

Szauder József

Alszeghy Zsolt

(1888—1970)

Több mint fél évszázados irodalomtörténeti munkásság után távozott el körünkben Alszeghy Zsolt nyugalmazott egyetemi tanár, az irodalomtudomány kandidátusa. Nagyszombatban született, 1888. február 12-én és Budapesten halt meg 1970. január 14-én. Hosszú pályafutása

során jelentős közéleti és tudományos tisztségeket viselt: 1921-től 1937-ig a Magyar Irodalomtörténeti Társaság titkára, 1937-től 1940-ig a Társaság folyóiratának, az Irodalomtörténetnek szerkesztője, majd 1941-től 1949-ig az Irodalomtörténeti Társaság elnöke volt. Közben beválasztotta soraiba a Szent István Akadémia, utóbb a Magyar Tudományos Akadémia is, melynek 1933-tól 1949-ig volt levelező tagja. A budapesti tudományegyetem 1935-ben habilitálta magántanárrá, 1940-ben pedig a Császár Elemér halálával megüresedett tanszékre hívták meg nyilvános rendes tanárnak. Egyetemi oktató munkáját 1949-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig folytatta.

Alszeghy Zsolt irodalomtörténetírói munkásságát *nem* egész tudományszakunkra kiható *iniciatívák* jellemezték, *hanem* a mindenkori fejlődés irányára való érzékeny *reagálások*. Nagy szakirodalmi tájékozottsága ellenére nem volt szintézisek alkotására predestinálva: összefoglaló fejlődésrajz és komplex vizsgálatok helyett mindig jobban érdekelte egy-egy részletkérdés tisztázása. Nem tekinthető véletlennek, hogy átfogó igénnyel megírt dolgozatai csak emfemer jelentőségre tudtak emelkedni és közülük egyik sem állta ki az idő próbáját (*A XIX. század magyar irodalma*. Bp. 1923. stb.).

Pályakezdeése idején a Heinrich Gusztáv-féle pozitívista iskola hatott rá erősen, bizonyára ezért jelentkezett egyszerre két kötettel is a Régi Magyar Könyvtár c. sorozatban (*Csiksomlyói iskoladrámák*. Szlávik Ferencsel együtt. Bp. 1913. — Illei János: *Toronyos Péter*. Bp. 1914.). Később elvi kérdések is felkeltették érdeklődését. Miként Horváth János és mások keresték a magyar irodalomtörténet egyes korszakainak nemzeti karakterét a 30-as években (főleg a latin nyelvű humanizmusban), úgy Alszeghy a „nemzetietlen” jelzővel illetett XVIII. századról bizonyította be, elfeledett latin és magyar munkák tömegének felszínre hozásával, a meggyökeresedni látszó elnevezés tudománytalanságát (It 1942. 1—13).

Az 1945-ben bekövetkezett történelmi sorsforduló nem passzív rezisztálást, hanem munkakedvet, új felismeréseket váltott ki belőle. Elnöki minőségében indítványt terjesztett a Magyar Irodalomtörténeti Társaság át, melyben eddig figyelembe sem vett, vagy elhanyagolt kutatási területek bevonását javasolta a munkába. Témái között ilyenek szerepeltek: elvi kérdések vizsgálata (a filozófia, zene, képzőművészet és az irodalom viszonya), stílustörténet, író és társadalom, magyar—külföldi összehasonlító kutatások, folyóirattörténetek, könyvészeti és bibliográfiai munkák, kéziratkatalógusok. A munka kollektív megszervezésére és irányítására kiváló felkészültségű, fiatal irodalomtörténészeket javasolt felkérni, azzal a feltétellel, hogy a bizottság „tervezetének elkészítésekor Horváth János tanácsait is hallgassa meg.” (It 1945. 73—76.)

Alszeghy Zsolt kutatási területe látszólag igen széleskörű volt: a régi magyar irodalom évszázadaitól (*A XVII. század lírai költészete*. Bp. 1935. stb.) egészen az Ady utáni nemzedékig (*Magyar lírikusok*. Bp. 1921. stb.) terjedt ki érdeklődése, száljában azonban a XVII—XVIII. század vonzotta legjobban s ebben tudott igazán mélyre is hatolni. Drámatörténeti kutatásai értékes adalékok szolgáltak a kor latin nyelvű iskoladrámáinak történetéhez, nagyszabású szövegkiadása — élete főműve — pedig, a *Magyar drámai emlékek a középkortól Bessenyeiig* (Bp. 1914.), fél évszázadon át a legjobb gyűjteménynek számított a maga nemében. Költészet-történeti dolgozataiban sem a klasszikusokra irányította figyelmét (akárcsak a drámában), hanem a magyar versírás másod- és harmadrangú művelőire. E tekintetben forrásértékű az a közleménye, amelyben egy, egyelőre ismeretlen helyen lappangó, nagy terjedelmű Rákóczi-eposz törmelékeit adta ki jegyzetei alapján (ItK 1958. 517—524.). Mivel gyakran kellett töretlen úton haladnia, a felmerülő problémák megoldási kísérlete közben jól ki tudta elégíteni erősen mikrofilológus hajlamát is.

V. Kovács Sándor

Az MTA Irodalomtudományi Intézetének 1969. évi munkájáról

1969 az akadémiai felső szervek által bevezetett távlati tervezés második hároméves periódusának induló éve volt. Az Intézet vezetése hasznosította azokat a tapasztalatokat, amelyeket az első, kísérleti fázisban szerzett, azokat a tanácsokat és irányelveket, amelyeket az 1966—68. évi munkabeszámoló megvitatása során kapott az MSzMP KB tudományos osztályától, az Akadémia I. Osztálya vezetőségétől és az I. Osztály mellett működő Irodalomtudományi Bizottságtól. Az említett szervek gondosan elemezték az Intézet által egyidejűleg előterjesztett 1969—71. évre szóló távlati terveket, azokat realisabb arányokhoz segítették, s ennek alapján készült el az 1969-es intézeti munkaterv, amelyet a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya 1969. márc. 17-i ülésén elfogadott.

Az MSzMP KB által június 27-én kiadott Tudománypolitikai irányelveket az Intézet több fórumán megvitatta és intézkedéseket tett azok átültetésére a gyakorlatba. Az intézeti tudományos közvélemény mély megaláztatással és egyetértéssel vette tudomásul az Irányelvek